

Pukovnik

mr MANOJLO BABIĆ

Iskustva iz upotrebe oklopnih i mehanizovanih jedinica u lokalnim ratovima osamdesetih godina

Brojni oružani sukobi i drugi događaji u međunarodnom životu osamdesetih godina, bazirani na primeni sile, pružaju mnoga iskustva i pouke značajne za ratnu vještinu kao celinu, i posebno za svaku od njenih oblasti (strategiju, operativiku, taktiku), kao i za upotrebu vidova i rodova oružanih snaga.

U svim tim događajima oklopne i mehanizovane jedinice su imale značajnu ulogu i dale su odgovarajući doprinos u razrešenju konkretnog oružanog sukoba. I, upravo ta dimenzija je predmet razmatranja u ovom radu. Pri tome, u fokusu je ono što je opšte i zajedničko i što se kao novo u domenu iskustava i pouka, kao jednom od izvora saznanja u vojnoj teoriji i praksi, nudi za riznicu vojne nauke i što je, naravno, relevantno za upotrebu i dejstvo oklopnih i mehanizovanih jedinica (OMJ) u eventualnom ONOR-u. Iz obilja analiziranog materijala izdvojio sam, i uz određen stepen sinteze, za ovu priliku obradio četiri pitanja koja smatram posebno aktuelnim i u određenoj meri spornim u našoj vojnoj nauci. Spornim u tom smislu što o ovim pitanjima u širem armijskom sastavu postoje već ukorenjena shvatanja zasnovana na iskustvima iz drugog svetskog rata i na tehničkim i borbenim mogućnostima oklopnih i mehanizovanih jedinica na onom stepenu njihovog razvoja što je u savremenim uslovima u velikoj meri prevaziđeno. To su: (1) afirmacija sprege mešovitih oklopno-mehanizovanih borbenih sastava i helikopterskih jedi-

nica na brdsko-planinskom i močvarnom zemljištu; (2) veće mogućnosti angažovanja oklopno-mehanizovanih jedinica u borbi za gradove i u gradovima; (3) upotreba oklopno-mehanizovanih jedinica u protivielektronskim borbenim dejstvima i (4) potvrda nekih iskustava iz prvog i drugog svetskog rata u iračko-iranskom sukobu.

1. Afirmacija sprega oklopno-mehanizovanih borbenih sastava i helikopterskih jedinica na brdsko-planinskom i močvarnom zemljištu

Brdsko-planinsko i močvarno zemljište predstavljaju posebne ambijente za upotrebu i dejstvo OMJ, jer su i jedan i drugi prostor tradicionalno smatrani prirodnim preprekama za te jedinice. Međutim, iskustva iz lokalnih ratova osamdesetih godina, pa i ranije, pokazuju da je praksa učinila značajne prodore i nametnula potrebu preispitivanja ranijih stavova u toj oblasti. Na to je delovalo nekoliko činilaca: (1) porast sposobnosti OMJ u savlađivanju prirodnih prepreka; (2) izgradnja savremenih komunikacija na brdsko-planinskom zemljištu i (3) veća efikasnost OMJ ostvarena spregom oklopnih borbenih vozila i helikoptera na bojištu. Razmotrimo, ukratko, svaki od ovih činilaca, a zatim na konkretnim primerima pogledajmo šta pokazuje praksa iz savremenih lokalnih ratova.

U drugom svetskom ratu bilo je dovoljno prekopati put na brdsko-planinskom zemljištu, zarušiti usek na putu ili porušiti propust na vododerini pa da se značajno ukoči manevar OMJ i uspori njihovo kretanje (prodiranje) na tom pravcu. To je bilo moguće zbog toga što OMJ, u to vreme, osim najjednostavnijeg pionirskog alata nisu raspolagale nikakvom mehanizacijom za otklanjanje prepreka na putevima niti za brzo premošćavanje porušениh propusta na manjim planinskih rekama. Osim balvana koje su tenkovi nosili na sebi ili glomaznih konstrukcija elemenata mosta koje su daleko iza čelnih delova prevozili kamioni u sastavu armijskih ili korpusnih inženjerskih jedinica, tenkisti u prvim borbenim redovima nisu imali ništa drugo na raspolaganju za brzo i efikasno savlađivanje prepreka. Međutim, danas savremeno opremljena OMJ u osnovnim taktičkim borbenim sastavima ima čistače mina, buldozere, lansirne mostove, rovokopače i drugu opremu. Tehničke mogućnosti tih sredstava su veoma velike a srazmerno tome porasle su i borbene mogućnosti na brdsko-planinskom zemljištu ukoliko je OMJ odgovarajuće opremljena i podržana.

Što se tiče močvarnog zemljišta ono je u drugom svetskom ratu u većini slučajeva predstavljalo nesavladivu prepreku. Izuzetno se uz pomoć balvana i »kolskih puteva«, napravljenih od talpi i oblica, mogla savladati kraća deonica. Danas, međutim, OMJ raspolažu amfibijskim borbenim i neborbenim vozilima koja su sposobna da pod borbom sopstvenim hodom savladaju one deonice močvarnog zemljišta koje za druga vozila predstavljaju nesavladivu prepreku.

Do izgradnje moderne putne mreže za brdsko-planinsko zemljište bili su karakteristični uski putevi sa oštrim krivinama i pretežno drvenim mostovima male nosivosti. Međutim, danas na brdsko-planinskom zemljištu izgrađeni su moderni putevi i objekti što ga čini prohodnijim i pogodnijim za upotrebu i dejstvo OMJ utoliko više kad se ima u vidu da su takvi putevi već izgrađeni na svim stratezijskim i operativnim, pa i ponekim taktičkim pravcima moguće upotrebe Kopnene vojske u ONOR-u.

Pored toga, savremena borbeni i neborbeni vozila do te mere su tehnički usavršena i opremljena da se njihova pouzdanost funkcionisanja i stepen naprezanja na brdsko-planinskom zemljištu ne dovode u pitanje niti predstavljaju ograničavajući faktor borbene upotrebe. To se, takođe, odnosi na sredstva veze koja omogućavaju neprekidnost komandovanja kao i na sredstva PVO kojima se kolone OMJ mogu u velikoj meri uspešno štititi od neprijateljevih udara iz vazdušnog prostora.

Na povećanje borbenih mogućnosti OMJ na brdsko-planinskom zemljištu, pored dva navedena činioca, značajno utiče i uvođenje helikoptera u njihovo naoružanje. Sprega helikoptera i borbenih vozila u realizaciji manevra i udara na bojištu, posebno na brdsko-planinskom zemljištu, postala je značajno obeležje savremene taktike OMJ i kopnene vojske uopšte. Ta sprega ima realne uslove da bude još čvršća i svestranija u vremenu koje je pred nama. Tenkovi, borbeni vozila pešadije i helikopteri sredstva su koja će sve više dominirati bojištem u taktičkim okvirima. Drugim rečima, ta sredstva su već sada u prvom planu. Mogućnosti helikoptera različite namene, naročito onih borbenih, takođe su u stalnom porastu, što takođe utiče na njihovu sve veću i svestraniju zastupljenost u kopnenoj vojsci. Imajući u vidu razvoj OMJ, s jedne, i helikopterskih, s druge strane, kopnena vojska postepeno gubi klasično obeležje i sve više se »uvlači« u oklop i mehanizuje koristeći istovremeno helikoptere za manevar u »trećoj dimenziji«.

Kada su u korejskom ratu Kinezi, nakon protivudara sa r. Jalu, odbacili i delimično razbili američke snage primoravši ih na povla-

čenje južno od 38. paralele, neke američke OMJ bile su odsečene na taj način što su im ubačene kineske jedinice presekle odstupnice porušivši mostove na putevima kojima su se povlačile prema mostobranima za evakuaciju na istočnoj i zapadnoj strani severnog dela korejskog poluostrva. U takvoj situaciji Amerikanci su, da bi spasli svoje odsečene OMJ, helikopterima dopremali elemente mosnih konstrukcija za prelaz preko reka. Bilo je to iznenađenje za Kineze ali i nagoveštaj da na borbenu scenu stupa novo sredstvo velikih mogućnosti. U vijetnamskom ratu Amerikanci su glorifikovali ulogu helikoptera stvarajući čak divizije »vazdušne konjice« u nastojanju da manevarske sposobnosti protivnika na zemlji prevaziđu pokretljivošću u vazдушnom prostoru. U strategijskim razmerama, na čemu su insistirali Amerikanci u Vijetnamu, ova teza nije potvrđena u praksi ali su se u taktičkim okvirima helikopteri pokazali kao vrlo pogodno sredstvo ukoliko se upotrebe u sadejstvu sa jedinicama na zemlji. Tako se, u stvari, kroz dugogodišnju ratnu praksu u Vijetnamu i došlo do savremene sprege helikoptera, tenkova i borbenih vozila pešadije na bojištu. Ta sprega se pokazala veoma efikasnom u južnog Libanu prilikom izraelske agresije 1982. godine, na Malvinskim ostrvima u toku dejstva britanskih snaga iste godine, kao i u drugom periodu avganistanskog rata kada su sovjetske trupe sa privremeno zaposednute teritorije vodile borbe sa ustaničkim snagama severozapadno od Kabula dejstvujući s ciljem da zauzmu njihove slobodne teritorije. Ovde se, u stvari, radi o tri različita tipa rata. U prvom slučaju reč je o ratu sa frontalnim oblikom oružane borbe, u drugom o invaziji s mora izvedenoj na veoma velikoj udaljenosti od metropole i u trećem o zavođenju okupacionog sistema (sovjetskih snaga u Avganistanu) odnosno o partizanskom obliku oružane borbe ustaničkih snaga.

Afirmacija efikasnosti sprege helikopterskih i OMJ u takvim bitno različitim strategijsko-operativnim i drugim uslovima pokazuje njenu vitalnost i širok spektar primenljivosti. Zajedničko za sva tri slučaja je to da su OMJ i helikopteri uspešno sadejstvovali na brdsko-planinskom zemljištu (u Libanu i u Avganistanu), na brdovitom (na južnom delu Malvinskih ostrva) i na močvarnom zemljištu (na severnim predelima Malvinskih ostrva). Otuda su ova tri ratna slučaja iz osamdesetih godina kao primeri veoma indikativni. Razmotrićemo šta se zapravo u domenu problematike koju razmatramo zbilo na bojnopolju.

Prilikom agresije na Liban Izraelci su, kao što je poznato, angažovali oklopno-mehanizovani korpus sa devet oklopno-mehanizova-

nih brigada, odnosno po tri brigade na svakom od operativno-taktičkih pravaca (primorski, centralni i dolinom Beka). Pri tome, treba imati u vidu da je ceo prostor južnog Libana pretežno brdsko-planinski, osim uzanog pojasa uz more koji je ravničast ali ispresecan rekama i potocima sa dubokim koritima. Centralni pravac je izrazito planinski ali su i na njemu OMJ uspešno dejstvovala. Palestinske i sirijske snage posele su i fortifikacijski uredile za odbranu prvi pojas u dubini od oko 30 km od izraelske granice do r. Litani tako da je među Sirijcima i Palestincima vladalo uverenje o neprobojnosti takve odbrane, utoliko pre što je ceo taj prostor izrazito brdsko-planinski, i da na njemu OMJ u napadnim dejstvima nisu efikasno sredstvo za ostvarenje proboja odbrane koja je punih sedam godina fortifikacijski uređivana uz izdašnu finansijsku pomoć Saudijske Arabije i drugih arapskih zemalja. Međutim, shvatanje o neprobojnosti takve odbrane OMJ pokazalo se kao iluzija koju je ratna stvarnost raspršila za svega nekoliko dana. Oklopne i mehanizovane jedinice Izraela prodirale su na svim pravcima ostvarujući veoma visok tempo koji je iznosio u proseku od 20 do 25 km na dan.

Napad je izveden jednovremenim udarom s kopna, mora i iz vazdušnog prostora. Za *prvi udar* Izraelci su angažovali oko 300 tenkova, 90 aviona i još toliko snaga u drugoj etapi operacije, veći broj helikoptera i odgovarajuće pomorske snage i sredstva. Karakteristično je da su vazdušni i pomorski desanti iskrcavani sukcesivno i u skladu sa nastupanjem OMJ, na taktičkoj dubini i u manjim sastavima — s mora ne većim od bataljona, a iz vazdušnog prostora jačine do čete. Veći broj desantiranja snagama manjeg sastava omogućio je Izraelcima da lakše rastroje branioca, blokiraju pokrete njegovih snaga, vežu ih i omoguće brži prodor OMJ, što je borbu učinilo dinamičnijom, ubrzalo unutrašnje tehnološke procese borbi, bojeva i cele operacije, iz čega je rezultirao relativno visok tempo napada. Pored toga, helikopterima su desantirane grupe čiji je osnovni zadatak bio da zauzimanjem važnih tačaka (mostova, propusta, prevoja, useka i dr.) krče put oklopnim i mehanizovanim jedinicama. Na taj način je ostvareno najneposrednije sadejstvo oklopno-mehanizovanih i helikopterskih borbenih sastava na bojištu. Nešto slično, ali pod znatno težim terenskim i vremenskim uslovima dešavalo se i na Malvinskim ostrvima.

Britanci su na istočnom malvinskom ostrvu angažovali laki oklopni puk od kojeg su, zajedno sa pomorskodesantnom pešadijom i jedinicama specijalnih snaga, formirali dve borbene grupe, sa amfibijskim tenkovima tipa »Škorpion« i drugim amfibijskim oklopnim

borbenim i specijalnim vozilima. Obe grupe su formirane u rejonu San Karlosa, nakon stvaranja mostobrana posednutog snagama pomorske pešadije. Južna grupa usmerena je pravcem San Karlos — Darwin — Port Stenli, a severna pravcem Port San — San Karlos — Daglas — Til Inlet — Grin Pač — Port Stenli. Pojava tenkova na ovim pravcima iznenadila je argentinsku pešadiju na ostrvu, koja nije bila dovoljno spremna za protivoklopnu borbu. Sve što su Argentinanci mogli da učine bilo je da duž navedenih pravaca (oko puteva) organizuju odbranu na uzastopnim položajima, na brzinu i osloncem na močvarne delove zemljišta, uz rušenje mostova i zaprečavanje (miniranje) prilaza sa fronta. Međutim, Britanci su izviđanjem iz vazdušnog prostora pravovremeno sticali uvid u kretanje i raspored argentinskih snaga na ostrvu, pa su brzim dejstvom težili da onemoguće protivniku solidnije fortifikacijsko uređenje uzastopnih položaja. Da bi to ostvarili oni su helikopterima desantirali udarne grupe specijalnih snaga i delove pomorskodesantne pešadije u pozadinu argentinskog rasporeda, onog položaja na koji napadaju. Istovremeno, tenkovi su, zahvaljujući svojim amfibijskim svojstvima, preplivali močvare ili uz pomoć specijalnih plastičnih traka prelazili raskvašeno tlo i našli se u pozadini Argentinaca. Na tenkovima je prevožena pomorskodesantna pešadija. Britanci su s tenkovima i desantom na njima ostvarivali obuhvatni (jednostrani ili dvostrani) i obilazni manevar, sinhronizovan sa helikopterskim desantom.

Upotrebom tenkova i helikoptera u sprezi, uz prikladan izbor manevra, Britanci su uspeli da na svim uzastopnim položajima iznenade Argentine, izbegnu frontalan napad, zaobiđu porušene mostove i minirane deonice puta, odnosno da napad izvedu onim pravcem sa kojeg ih Argentinanci nisu očekivali. Takav način dejstva su primenili i na severnom i na južnom pravcu angažovanja snaga prilikom prodora preko ostrva prema luci Port Stenli. Koliko je bila efikasna takva britanska taktika dejstva pokazuje i slučaj borbi kod Galberija, gde su dva britanska bataljona u napadu savladala (razbila) dva argentinska bataljona u odbrani.

Ono što je za Britance bila značajna prednost na kopnu jesu amfibijski tenkovi i helikopteri. S tom činjenicom Argentinanci nisu računali, niti su, pak, na Malvinskim ostrvima u znatnijem broju raspolagali tenkovima. Argentinanci su imali jedan tenkovski bataljon, koji su upotrebili za zaštitu aerodroma u Port Stenliju i za ojačanje odbrane pešadijskih jedinica na prilazima ovom gradu, tako da u borbama za ostrvo tenkovi praktično nisu ni došli do izražaja. Osim toga, Argentinanci su svoje oklopne snage držali pasivne, očekujući vazdušni

i pomorski desant na Port Stenli, do čega uopšte nije došlo. Borbene mogućnosti britanskih amfibijskih tenkova su multiplicirane i time što su oklopne borbene grupe dejstvovala u sprezi sa borbenim grupama helikoptera, koji su, sadejstvujući tenkovima, desantirali udarne grupe specijalnih snaga i delova pomorskodesantne pešadije u pozadinu neprijateljskih položaja na pravcima njihovog dejstva.

Dakle, argentinskom konceptu statičke odbrane posjednutih objekata na istočnom malvinskom ostrvu Britanci su suprotstavili koncept brzog razbijanja snaga branioca na ostrvu, uz istovremenu izolaciju glavnog operativnog objekta (Port Stenlija). Osim toga, napad je izveden sa zapadne, umesto sa istočne strane ostrva, kako su Argentinci očekivali. Na taj način, glavni udar je usledio iz pozadine fronta, gde su bile argentinske pomoćne, a to znači slabije snage u ulozi rezervi i posada pojedinih objekata na ostrvu. Ovakav manevar Britanaca Argentincima je nametnuo pregrupisavanje snaga sa istočnog na zapadni deo ostrva, što su brzim prodorima britanske oklopne borbene grupe, uz podršku helikopterskih desanata, sprečile. Tako su se za kratko vreme, čak rekordno, britanske snage našle na prilazima Port Stenliju i pristupile blokadi. Iz rejonu mostobrana kod San Karlosa britanske snage su krenule u napad noću, u sredu 2. juna, da bi već 7. juna njihovi prednji delovi izbili na prilaze Port Stenlija. Pri tome je ostvaren prosečan tempo od 15 do 18 km na dan, što je, imajući u vidu osobenosti zemljišta, izvanredno veliki uspeh britanskih snaga, pre svega OMJ u ovoj napadnoj operaciji.

Iznenadne pojave amfibijskih tenkova, preko močvara, u pozadini posjednutih položaja, u sprezi sa helikopterskim desantima, poražavajuće su delovale na i onako slab borbeni moral argentinske pešadije čije ljudstvo se, pored ostalog, plašilo odsecanja na položaju i borbe u okruženju, pa su vojnici i starešine izlaz tražili u brzom povlačenju prema luci Port Stenli.

Razmotrimo, sada, najvažnije momente iz dejstava OMJ u Avganistanu. Vojno angažovanje SSSR-a u Avganistanu sa stanovišta primene određenih, po svom karakteru veoma različitih dejstava, može se podeliti u tri perioda. Svaki od tih perioda znatno se razlikuje po brojnim obeležjima, između ostalog i po načinu upotrebe i dejstva oklopnih i mehanizovanih jedinica.

Prvi period obuhvata početni udar koji ima sva obeležja vojne intervencije modernog tipa. Taj udar karakteriše sinhronizovana upotreba krupnih vazdušnih desanata sa prodorom oklopnih i mehanizovanih jedinica radi zaposedanja najvažnijih strategijskih i opera-

tivnih objekata u Avganistanu. Glavni događaji, naravno, odvijali su se u Kabulu i oko njega, kao i duž strategijskih pravaca koji povezuju Kabul sa susjednim zemljama.

Drugi period čini nastojanje SSSR-a da što pre porazi protivničke snage na vangradskim područjima. Aktivnost ustaničkih snaga pretežno je bila ispoljena u severnom delu zemlje i u zahvatu glavne komunikacije koja iz Kabula vodi prema avganistanskoj granici na istoku, odnosno granici SSSR-a na zapadu. U tom periodu sovjetske oklopne i mehanizovane jedinice su angažovane na određenim pravcima i područjima, dejstvujući iz garnizona u kojima su u prvom periodu bile locirane. Na svakom od tih pravaca najčešće su angažovane oklopne snage jačine oko bataljona mešovitog sastava (tenkovi i borbena vozila pešadije), uz podršku artiljerijsko-raketnog diviziona višecevniha bacača, inženjerije i drugih rodova. Međutim, takvi borbeni sastavi su često nailazili na zarušene puteve u usecima i tunelima, na porušene objekte na putevima i pri tome upadali u zasede ustanika, trpeći gubitke na brdsko-planinskom zemljištu na kome tenkovi i borbena vozila pešadije nisu mogli dovoljno ispoljiti svoja dejstva pokretom već, najčešće, samo vatrom.

Angažovanje ovako krupnih borbenih sastava OMJ iz više pravaca prema slobodnoj teritoriji ustanika imalo je za cilj da se protivniku nametne odlučujuće rešenje na prostoru zahvaćenom operacijom »čišćenja terena od bandi«. Međutim, putevi su bili »pročišćeni« i »otvoreni«, ali protivnik nije bio uništen, jer su se njegove snage povlačile na prostor nedostupan za oklopne i mehanizovane jedinice. Pokušaj da se angažovanjem lovačko-bombarderske avijacije (LBA) i helikopterskih desanata protivnik odbaci od komunikacija, razbije i uništi nije dao u celini željene rezultate. I pored angažovanja respektivnih snaga u borbama protiv ustanika njihovi napadi na same garnizone bili su sve češći. Ukazala se i potreba da OMJ obezbeđuju konvoje na putevima, a LBA i helikopterske jedinice da dejstvuju po pozivu. Osim toga, znatan deo snaga, pre svega iz sastava OMJ, morao se odvojiti za zaštitu mostova, tunela i drugih osetljivih objekata na komunikacijama.

U ovom periodu su i ustaničke snage, zbog dejstva u relativno krupnim formacijama i zbog težnje da očuvaju kompaktne slobodne teritorije, trpele osetne gubitke, pa su kasnije pristupile reorganizaciji, primenjujući dejstva u manjim grupama, kako bi na vangradskim područjima i u gradovima bile efikasnije. Za takva dejstva angažovan je veći broj manjih udarnih grupa za napade i prepade,

dejstva iz zaseda i diverzije. Takav način dejstva ustaničkih snaga nametnuo je potrebu zamene izvesnog dela sovjetskih oklopnih, pre svega tenkovskih jedinica sa pešadijskim (motostreljačkim), kao pogodnijim za upotrebu u takvim uslovima. Time se praktično ušlo u treći period oružanog sukoba.

Treći period obuhvata obostrano angažovanje manjih borbenih sastava na širem prostoru. Ustanička strategija se ogleda u nastojanju da se protivničke snage razvuku na što većem prostoru i izbegavaju odlučujući sudari, dok su sovjetske snage izložene velikim naporima, uz parcijalne rezultate.

Za taktiku dejstva sovjetskih OMJ u ovom periodu karakteristična je sprega malih borbenih grupa mešovitog sastava, najčešće jačine ojačanog voda (tenkovi i borbena vozila pešadije), koje dejstvuju putevima u tesnom sadejstvu sa helikopterima (izviđačkim i borbenim) i helikopterskim desantima, kao i uz podršku LBA na širem prostoru. Takvi kombinovani udari malih grupa pokazali su se znatno efikasnijim i ekonomičnijim od angažovanja krupnijih oklopnih formacija.

Obezbeđenje vitalnih objekata na komunikacijama (mostova, tunela, vijadukta), pored klasičnog, dopunjeno je angažovanjem oklopnih borbenih grupa i helikoptera različite namene (za izviđanje, napad iz vazdušnog prostora, helikopterski desant), koji baziraju u blizini tih objekata. Baze imaju kružno osiguranje, uz miniranje okolnog zemljišta, a koriste se i televizijske kamere, senzori i druga oprema za detekciju. Konvoji za snabdevanje i transportne kolone takođe se obezbeđuju oklopnim borbenim vozilima. Za otkrivanje pokreta i dejstva ustaničkih grupa široko se primenjuju sva raspoloživa tehnička i druga izviđačko-obaveštajna sredstva.

Takvim angažovanjem OMJ, u manjim grupama, u urbanim sredinama i na vangradskim područjima, kao i za obezbeđenje objekata na komunikacijama, u sprezi sa helikopterima, raspoložive snage teže da dejstvuju ofanzivno i brzo na svim vitalnim tačkama koje mogu biti objekat napada. Pri tome, oklopna borbena vozila štite ljudstvo od vatrenih udara minobacača sa daljine, dejstva snajperista i udarnih grupa naoružanih pešadijskim automatskim oružjem. Time se bitno umanjuju gubici u ljudstvu. Hermetizacija oklopnih borbenih vozila i moderna protivpožarna oprema u njima obezbeđuju potpunu zaštitu od svih zapaljivih sredstava koja ustanici mogu upotrebiti. Na taj način, spregom oklopnih borbenih vozila i helikoptera obezbeđena je mobilnost i ofanzivnost snaga, uz istovremenu zaštitu ljudstva od iznenadnih napada udarnih protivničkih snaga.

2. Veće mogućnosti angažovanja oklopnih i mehanizovanih jedinica u borbi za gradove i u gradovima

U drugom svetskom ratu krupnije OMJ su u borbama za gradove upotrebljavane za njihovo odsecanje putem obuhvata i obilaska dok su u borbama unutar gradova uglavnom korištene u malim borbenim sastavima (»jurišnim grupama«). Uslovi su bili takvi da je glavni teret borbi unutar naseljenih mesta bio na pešadiji. Međutim, na današnjem stepenu razvoja OMJ i KoV u celini situacija se bitno promenila. Pre svega, OMJ u sastavu KoV u odnosu na drugi svetski rat daleko su brojnije. U nekim armijama, kao što je na primer izraelska, OMJ čine čak 90 odsto kopnene vojske. Osim toga, savremeni tenkovi dobili su i modernog pratioca — borbena vozila pešadije. Time je stvoren »tandem u oklopu«, za razliku od stanja na ulicama i trgovima kao bojištu i poprištu u gradovima u kojima su vođene borbe u drugom svetskom ratu i u kojima su tenkove pratile grupe nezaštićenih pešaka. Savremeni tenkovi i borbena vozila pešadije su hermetizovani i potpuno zaštićeni od svih zapaljivih sredstava koja su u sistemu protivoklopne borbe uspešno korištena u drugom svetskom ratu a koja su sada, uključujući i ona najsavremenija, kao što su »Aerosol«,¹ »Napalm« i dr. u borbi protiv hermetizovanih tenkova i borbenih vozila pešadije neefikasna.

Ta činjenca predstavlja kvalitativno nov elemenat koji uvećava borbene mogućnosti hermetizovanih tenkova i borbenih vozila pešadije u gradovima. Istovremeno su smanjene mogućnosti klasične pešadije u istim uslovima zbog direktne izloženosti ljudstva toplotnim udarima »Aerosola« i požarima koji nastaju nakon eksplozije. Ako

¹ »Aerosol« se u anglo-američkoj literaturi razmatra pod nazivom FAE (Fuel air explosive). Princip dejstva »Aerosola« zasniva se na detonaciji koja nastaje u smešama vazduha i zapaljivih gasova. Prilikom sagorevanja stvara se udarni talas nadzvučne brzine koji je osnovni činilac razaranja. Za punjenje se koriste jedinjenja ugljovodonika u tečnom stanju visoke kalorične moći. Prilikom dejstva na cilju punjenje se rasprskava u vazduhu a dobijeni fluid (»Aerosol«) pretvara se u mešavinu vazduha i jedinjenja ugljovodonika koji zatim, obrazujući oblak, eksplodira. Veličina oblaka zavisi od veličine punjenja. Posle više opita došlo se do zaključka da su kod ubojnih sredstava ove vrste treće generacije optimalne granice punjenja avio-bombi 500—1.000 kg sa prečnikom udarnog talasa 410—430 m, odnosno 490—520 m i silinom udara 0,27—0,41 daN/cm². Ovakva sila udarnog talasa sasvim je dovoljna da razbije prozore i vrata na zgradama u zoni eksplozije. Neposredni efekat i sastavni deo eksplozije jeste snažan požar koji se stvara na celom prostoru obuhvatajući i unutrašnji deo zgrade kroz koje se fluidni eksploziv širi. Međutim, udarna snaga talasa je mala da bi mogla da razori oklop tenka (BVP i OT). Osim toga, hermetizovani tenkovi i borbena vozila pešadije tehnički su apsolutno obezbeđeni od prodora fluida u unutrašnjost borbenog vozila i sposobni su da se kreću i dejstvuju kroz zonu zahvaćenu požarima.

imamo u vidu i to da je danas svaki borac opremljen automatskom puškom a veliki broj i snajperima, onda su prednosti ljudstva zaštićenog u oklopu prilikom borbi u urbanim sredinama evidentne i nesporne. Savremeni oklopi na tenkovima i borbenim vozilima pešadije znatno više nego ranije štite ljudstvo ne samo od vatre lakog pešadijskog naoružanja već i od parčadi granata, mina, avio-bombi, pa i starijih tipova nekad efikasnih a sada prevaziđenih sredstava namenjenih za blisku protivoklopnu borbu u naseljenim mestima. U celini uzev, veće mogućnosti angažovanja OMJ u borbi za gradove i u njima rezultat su njihovog kvalitativnog i kvantitativnog rasta, naročito u poslednjih 10 godina. Ta ukupnost činilaca i uslova omogućava OMJ svestraniju upotrebu i efikasnije dejstvo u urbanim sredinama što potvrđuju i primeri iz lokalnih ratova osamdesetih godina. Razmotrićemo ukratko neke od njih.

U početnom periodu iračko-iranskog rata Iračani su angažovali jednu oklopnu diviziju za odsecanje i zauzimanje lučkog grada Koramšara na Šat-El-Arabu i to su realizovali veoma brzo. Međutim, za potpuno slamanje otpora u kućama unutar grada, zavođenje i održavanje okupacionog režima u gradu bila je neophodna »klasična« pešadija u jačini jedne pešadijske divizije. Primer Koramšara pokazuje velike mogućnosti savremenih OMJ u borbi za gradove i u njima ali, istovremeno, služi i kao primer kako se upornom odbranom unutar naseljenog mesta, gde je pružan snažan otpor iz svake kuće pojedinačno, mogu vezati znatne protivničke snage. Relativno mali grad Koramšar vezao je za sebe dve iračke divizije. To je, pored ostalog, i bio jedan od značajnih razloga zašto se Iračani nisu usudili da se upuste u ulične borbe u Abadanu koji su s kopna blokirali u periodu njihove strategijske ofanzive.

U agresiji na Liban 1982. godine Izraelci su izveli posebnu operaciju blokade Bejruta u trajanju od 90 dana. U toj operaciji angažovano je sedam oklopno-mehanizovanih brigada koje su s kopna zatvarale sve ulice koje vode u zapadni Bejrut uključujući i »zelenu liniju«, tj. bulevar kojim je u građanskom ratu povučena granica između hrišćanskog i muslimanskog dela grada. Palestinske i sirijske snage posele su i branile skoro svaki značajniji objekat u gradu i sve zgrade na liniji dodira sa izraelskim snagama na periferiji grada, kao i duž »zelene linije«. Za vreme tromesečne blokade izraelske OMJ povremeno su upadale u pojedine delove grada i potiskivale palestinske i sirijske snage prema morskoj obali i bejrutskoj luci stežući i smanjujući postepeno čelični obruč oko palestinskih i sirijskih snaga. O žestini borbi u tim, za Palestine dramatičnim trenucima u

opkoljenom gradu, svedoče i poznati događaji u borbama za trgove Šatla i Sabira u kojima su Izraelci nakon njihovog zauzimanja izvršili masakr nad palestinskim izbeglicama (ženama, decom i iznemoglim starcima). Žestina borbi i čvrstina blokade bili su glavni razlozi prinudnog povlačenja palestinskih i sirijskih snaga iz zapadnog Bejruta, nakon potpisivanja sporazuma o prekidu vatre i evakuaciji. Za iznuđivanje takvog rešenja glavna uloga pripada izraelskim OMJ koje su u Bejrutu demonstrirale visok stepen efikasnosti u uličnim borbama sa protivnikom koji je bio veoma dobro naoružan za borbu u gradu naročito za blisku protivoklopnu borbu.

Borbe za Bejrut prilikom izraelske agresije na Liban, za razliku od borbi za velike gradove kad je reč o drugim lokalnim ratovima vođenim posle drugog svetskog rata, karakterišu se pored ostalog, masovnim angažovanjem oklopnih i mehanizovanih jedinica. U borbama je samo sa izraelske strane bilo angažovano oko 700 tenkova, ne računajući druga oklopna borbena vozila.

Što se tiče iskustava iz Avganistana ona su višestruko interesantna, a posebno sa aspekta angažovanja OMJ za održavanje okupacionog sistema u gradovima. Pri tome, kvalitativno nova pojava, koja se manifestovala ne samo u Avganistanu već i u južnom Libanu, jeste angažovanje velikog broja oklopnih borbenih vozila (tenkova i BVP), kao i oklopnih transportera za neposredno spoljnje obezbeđenje »javnih« objekata kao što su zgrade lokalne uprave, električne centrale, pošte i drugo. Za vreme drugog svetskog rata i u ranijim lokalnim ratovima za te svrhe su građeni betonski bunker i postavljane žičane prepreke. Sada se sve više koriste oklopna borbena vozila koja se po danu prema potrebi i zavisno od stanja u gradu sklanjaju u garaže u samim objektima koje obezbeđuju a noću izlaze na mesta za neposredno obezbeđenje. Osim toga, noću za vreme policijskog časa gradom patroliraju oklopna borbena vozila. Ranije su te zadatke izvršavale patrole »klasične« pešadije ili policijskih okupacionih snaga. Međutim, IC oprema, automatske puške, snajperi i prigušivači na ustima cevi lakog pešadijskog naoružanja za blisku borbu u urbanim sredinama noću, učinili su klasične patrole isuviše ranjivim jer su ih ustanici mogli gađati sa krovova i iz kuća na ulicama i trgovima dok su prolazili. To su osnovni razlozi zbog kojih se za sprovođenje okupacijskog sistema u gradovima sve više koriste oklopna borbena vozila iz sastava OMJ, nakon čega ih za održavanje okupacijskog sistema zamenjuju ta ista sredstva ali ne iz sastava OMJ već policijskih okupacionih snaga agresora, a ako one nisu dovoljne onda i iz OMJ koje su povučene u kasarne.

3. *Upotreba oklopnih i mehanizovanih jedinica u protivelektronskim borbenim dejstvima*

U četvrtom arapsko-izraelskom ratu 1973. godine izraelske OMJ izvršile su proboj egipatskog fronta u zoni Gorkih jezera, prodrle do Sueca i odsekle protivničku Treću armiju na Sinaju. Tom prilikom, izraelske OMJ sa mostobrana u zoni proboja zajedno sa jedinicama »rendžera« napale su i uništile radarska postrojenja, stanice za vođenje raketa zemlja-vazduh i raketne položaje pojedinih baterija i diviziona u sistemu egipatske PVO. Do tada u tom ratu izraelska avijacija ni na jednoj tački od Port Saida i Aleksandrije na severu do Sueca na jugu nije mogla, zbog visoke efikasnosti PVO, da prodre u egipatski vazdušni prostor. Tek kad su izraelske OMJ u egipatskom frontu stvorile brešu i uništenjem elektronskih sredstava na zahvaćenom prostoru u sistemu PVO otvorile vazdušni koridor izraelska avijacija je mogla da se angažuje u borbi dejstvujući upravo kroz stvoreni koridor. To je, istovremeno, i prvi slučaj u istoriji ratovodstva da su oklopne i mehanizovane jedinice prokrčile put avijaciji. Do tada je u svim ratovima od kad postoje OMJ i RV bilo obratno. Ovaj slučaj je istovremeno otkrio i jedno novo područje upotrebe OMJ, a to su protivelektronska borbeno dejstva.

Do četvrtog arapsko-izraelskog rata 1973. godine smatralo se da su OMJ uglavnom namenjene za protivpešadijsku, protivoklopnu i protivdesantnu borbu. Nakon iskustva iz ovog rata dijapazon upotrebe OMJ kod jednog većeg broja zemalja u svetu je proširen i na protivelektronska borbeno dejstva. Takvu upotrebu OMJ na širem planu potvrdila je izraelska agresija na Liban 1982. godine. Analiza druge etape napadne operacije izraelskih snaga u južnom Libanu pod šifrovanim nazivom »Mir za Galileju« pokazuje da su izraelske OMJ sistematski na sva tri operativna pravca (primorski, dolinom Beka i centralni) napadale i uspešno uništavale sirijske radarske objekte, stanice za vođenje raketa zemlja-vazduh tipa »KUB« i druge, komandna mesta, centre veza pa i artiljerijsko-raketne jedinice na vatrenim položajima i u povlačenju. I upravo izraelska agresija na Liban pruža obilje informacija o širokoj i svestranoj upotrebi OMJ za vođenje protivelektronskih borbenih dejstava u frontalnom obliku oružane borbe.

Naravno, frontalni oblik oružane borbe primenjen u lokalnim ratovima na Bliskom istoku i upotreba OMJ u tim ratovima nisu

obrazac za ONOR, ali iskustva iz tih ratova predstavljaju značajan indikator nove ratne stvarnosti u pogledu elektronskih sredstava koja se koriste i upotrebe OMJ za protivelektronska borbena dejstva. Ono što bi bilo karakteristično za frontalni oblik oružane borbe u ONOR-u na jugoslovenskom ratištu, za razliku od lokalnih ratova na Bliskom istoku, jeste veći stepen kontinuirane dinamičnosti borbenih dejstava bez dugotrajnih pauza i zatišja na frontu zbog čega se ne bi mogli formirati kruti frontovi ni na jednom delu jugoslovenskog ratišta. Takva opšta karakteristika ili obeležje frontalnog oblika oružane borbe u ONOR-u podrazumeva isprekidan front sa značajnim međuprostorima i otkrivenim bokovima kao i ešeloniranim snagama po dubini koje su raspoređene u čvorišta i uporišta u situaciji kada su neprijateljeve snage na delu fronta ili ratištu u celini prinuđene da pređu u defanzivu. Takva opšta situacija pruža OMJ u napadnim dejstvima s fronta određene uslove za izvršavanje borbenih zadataka u okviru protivelektronskih borbenih dejstava.

Najčešći posebni zadaci koje bi OMJ u okviru protivelektronskih borbenih dejstava u frontalnom obliku oružane borbe mogle dobiti jesu napad na veća komandna mesta i centre veza s ciljem njihovog neutralisanja kao i napad na radarske objekte, stanice za vođenje i vatrene položaje baterija i diviziona kao i većih artiljerijsko-raketnih jedinica u sistemu PVO u dubini neprijateljevog odbrambenog rasporeda. Svaki od takvih objekata funkcionalno je ukomponovan u opšti sistem odbrane ali istovremeno pripremljen i organizovan i za odbranu od dejstva snaga koje ih mogu napasti, između kojih i OMJ. To upućuje na zaključak da u pripremi napada i načina dejstva OMJ treba računati sa kružnom odbranom takvih objekata ostvarenom ne samo odbrambenim rasporedom jedinica na položajima i pojasevima već i posebno angažovanim snagama i sredstvima kako onima koje su u svojstvu obezbeđenja neposredno vezane za takve objekte tako i onih koje se angažuju kao manevarske snage i sredstva u sistemu protivoklopne borbe (helikopteri, minsko protivoklopno zaprečavanje određenog pravca za ograničeno vreme rasejavanjem protivoklopnih magnetnih tempirnih mina iz aviona, helikoptera ili dalekometnih artiljerijskih oruđa velikog kalibra i dr.). Sve to pokazuje da su uslovi upotrebe OMJ u protivelektronskim borbenim dejstvima u napadnim dejstvima s fronta u ONOR-u veoma složeni i da pri tome postoji visok stepen međuzavisnosti dejstva OMJ i drugih rodova KoV JNA, Ratnog vazduhoplovstva i je-

dinica Teritorijalne odbrane. Pri tome, OMJ u pogledu pravca napada na takav objekat i cilja dejstva u odnosu na ostale naše snage koje učestvuju u napadu imaju određeni stepen samostalnosti pri izvršenju borbenog zadatka. To je ono što je za upotrebu OMJ bitno i što treba organizacijom, pripremom i izvođenjem napada u kojem određena OMJ ima takav, specifičan, zadatak nužno obezbediti.

Ne može se očekivati da će OMJ u savremenim uslovima prodorom u operativnu dubinu u napadnim dejstvima s fronta kao u drugom svetskom ratu tako često nailaziti na manje-više nezaštićena komandna mesta i centre veze i usput ih uništavati ili neutralisati. Po pravilu, takvi i drugi »elektronski« objekti u savremeno organizovanoj odbrani imaju solidnu protivoklopnu odbranu sa kojom se mora računati i čiju visoku efikasnost je nužno uvažavati. Naravno, OMJ će u pogledu izbora pravca napada na određeni »elektronski« objekat, kao i u svakom drugom napadu, težiti obuhvatnom i obilaznom manevru preko otvorenih bokova i neposrednutih međuprostora sa što manje prirodnih i veštačkih protivoklopnih prepreka kako bi pod što povoljnijim uslovima i sa što manje gubitaka podišle objektu i napale ga iz pokreta. Takav način dejstva podrazumeva da se u određenoj etapi napadne operacije s fronta, najčešće drugoj ili trećoj, izdvoje posebne oklopne i mehanizovane snage srazmerne veličini i odbrambenoj snazi »elektronskog« objekta i da se te snage organizuju kao prednji odred ili ubačena jedinica koja je planom operacije predviđena za izvršenje takvog borbenog zadatka. Takvom organizacijom i upotrebom opredeljen je i način dejstva angažovane OMJ na svaki od navedenih »elektronskih« objekata. Ako je odbrambena snaga »elektronskog objekta« dobro procenjena i prema njemu određena jačina i sastav oklopno-mehanizovanog sastava koji će ga napasti još uvek uspeh napada nije zagarantovan jer angažovanoj OMJ treba pružiti odgovarajuću zaštitu od napada iz vazdušnog prostora i angažovanjem drugih naših snaga stvoriti povoljne uslove za uspešan napad. Pored OMJ za direktan napad na elektronske objekte koriste se i druge naše snage ubačene s fronta ili jedinice Teritorijalne odbrane sa privremeno zaposednute teritorije, kao i diverzantske grupe zajedno sa helikopterskim desantom ili bez njega. U tom slučaju, OMJ može biti nosilac dejstva što starešine određene OMJ obavezuje na temeljitu zajedničku pripremu napada i organizaciju sadejstva pa i prethodnu pripremu i uvežbavanje pojedinih starešina i udarnih grupa na maketama i modelima kao i putem praktičnih vežbi celog sastava na sličnom zemljištu u pozadini našeg fronta.

4. *Potvrda nekih iskustava iz prvog i drugog svetskog rata*

Lokalni ratovi osamdesetih godina potvrdili su neka značajna iskustva iz upotrebe i dejstva OMJ iz prvog i drugog svetskog rata. To su, pre svega, »klasična iskustva« koja su se naročito ispoljila u iračko-iranskom ratu.

Osnovni koncept Iračana u pogledu upotrebe OMJ za vreme strategijske ofanzive njihovih snaga u početnom periodu rata proizišao je iz težnje da se protivničke snage potisnu sa područja kojim se nastojalo ovladati. Takva strategijska orijentacija nije pružala adekvatnu osnovu za planiranje, pripremanje i izvođenje savremenih napadnih operacija u kojima bi OMJ bile grupisane po pravcima tako da prodorima ostvare razbijanje snaga protivnika na taktičkoj i operativnoj dubini i njihovo okruženje i uništenje po delovima, već je primenjen koncept upotrebe tenkova iz prvog i delom iz početnog perioda drugog svetskog rata.

Iskustva su pokazala (od prve upotrebe tenkova u bici na r. Somi 1916. godine do zaključno sa iračko-iranskim ratom) da gde god su tenkovi kao posebna borbena sredstva i OMJ u celini upotrebljeni isključivo za potiskivanje protivnika u napadnim dejstvima, odnosno za neposrednu podršku pešadije oni nisu mogli postići rezultate veće od taktičkih razmera.

Iskustva iz drugog svetskog rata pokazala su da su za prodor u operativnu dubinu i ostvarenje »klešta« koja lome konzistentnost bratiočevog sistema neophodni koncentrični udari krupnih i uz to adekvatno grupisanih OMJ na odgovarajućim pravcima, koji u dubini prodiranja konvergiraju određenom objektu. U savremenim uslovima to podrazumeva veće grupisanje OMJ, njihovo dublje ešeloniranje i odgovarajuću podršku i zaštitu iz vazdušnog prostora, artiljerijsku i drugu podršku i obezbeđenje, kao i upotrebu vazdušnih desanata, pre svega u taktičkim razmerama na pravcima dejstva.

Nasuprot slabostima ispoljenim u toku izvođenja napadnih dejstava na iranskoj teritoriji, oružane snage Iraka su ispoljile neuporedivo veću sposobnost i umešnost u izvođenju odbrambenih dejstava na svojoj teritoriji. Karakteristično je da se Iračani nisu opredelili za izvođenje odsudne odbrane i slamanje napada protivnika na prvim odbrambenim položajima, već to čine primenom elastične i aktivne odbrane na dubini zone odbrane korpusa prvog ešelona. Uspešno primenjuju taktiku manevra unazad (povlačenje) jedinica prvih ešelona korpusa. Pri tome, dozvoljavaju napadaču privremeno zauzima-

nje zemljišta i prodore u stvorene »džepove« u dubinu, a zatim bočnim protivnapadima brzopokretnim snagama, sastavljenim od OMJ i podržanih avijacijom, dovode snage napadača u položaj poluokruženja, nanose im teške gubitke i vraćaju privremeno izgubljene položaje. Takvi taktički postupci Iračana do sada su se pokazali celishodnim i racionalnim. Uz relativno male sopstvene gubitke potpuno su ostvarivani ciljevi i zadaci odbrane. Vredno je istaći da je LBA veoma uspešno sadejstvovala snagama KoV, prvenstveno dejstvujući po iranskim rezervama namenjenim za ojačanje snaga na frontu.

Iračani svoje OMJ u odbrani upotrebljavaju na klasičan način iz drugog svetskog rata. Manjim delom ojačavaju položaj pešadije, a glavninu drže u rezervi na drugom pojasu odbrane. Pri tome je novost što Iračani koriste vučne vozove — točkaše za prebacivanje tenkova i borbenih vozila pešadije sa drugih delova fronta i iz dubine do rejonu u kome formiraju borbeni poredak i prelaze u protivudar. Time se ostvaruje veća brzina koncentracije snaga za izvršenje protivudara, štede motoresursi borbenih vozila, smanjuje »osipanje« OMJ zbog kvarova i postižu određene prednosti. Pri tome, valja istaći činjenicu da je takvo ponašanje Iračana na bojištu moguće zbog ostvarene prevlasti u vazдушnom prostoru koja garantuje zaštitu kolona u pokretu i danju i noću. Zbog takvog stanja na frontu iransko ratno vazduhoplovstvo nije imalo značajniju ulogu u podršci KoV-a, a posebno u protivoklopnoj borbi. Međutim, treba istaći činjenicu da Iranci veoma uspešno upotrebljavaju helikoptere u protivoklopnoj borbi. U tome su naročito imali uspeha u periodu iračke strategijske ofanzive.

Brojne teškoće i relativno mala efikasnost OMJ zaraćenih strana proizlaze iz strategijskih promašaja i pogrešnih procena. Irak je u početnom periodu rata, umesto koncentričnih udara grupisanim oklopnim i mehanizovanim jedinicama na odgovarajućim pravcima, primenio razvučen borbeni poredak sa usitnjenim OMJ na relativno širokom frontu, što je imalo za posledicu veoma mali tempo nastupanja.

U sadašnjoj situaciji Iran nema dovoljno OMJ za nanošenje snažnih koncentričnih udara koji bi garantovali proboj fronta i razbijanje iračke odbrane. Takav poduhvat na bojnom polju zahteva i odgovarajuću vazduhoplovnu, artiljerijsko-raketnu i drugu podršku, zaštitu i obezbeđenje OMJ za vreme izvođenja napadne operacije, što Iran do sada nije uspeo da obezbedi. To ne znači da u neko dogledno vreme, nabavkom naoružanja i opreme, Iran neće stvoriti potrebne uslove za takva dejstva.

Što se tiče upotrebe i dejstva OMJ prilikom izraelske agresije na Liban i britanske pomorskodesantne operacije na Malvinskim ostrvima potvrđeni su značaj i snaga manevra OMJ kako u napadnim tako i u odbrambenim dejstvima. O tome kako su Izraelci u južnom Libanu i Britanci na Malvinskim ostrvima realizovali manevar OMJ već je bilo reči. Time su ne samo potvrđena iskustva iz drugog svetskog rata o grupisanju i angažovanju OMJ po pravcima već su i demonstrirane nove mogućnosti OMJ na brdsko-planinskom i močvarnom zemljištu. Međutim, potvrđena su i neka negativna iskustva iz drugog svetskog rata. Na primer, Palestinci su u Libanu svoje tenkove upotrebili isključivo kao nepokretne vatrene tačke za ojačanje položaja pešadije. Uz to su vatrene položaje tenkova betonirali i pretvorili ih u bunkere čime su tenkovima oduzeli slobodu manevra. Na visoko manevarska napadna dejstva Izraelaca Palestinci i Sirijci su reagovali statičnom odbranom, pre svega, statičnim dejstvima OMJ, što je već u drugom svetskom ratu prevaziđeno. Nešto slično dogodilo se Argentincima na Malvinskim ostrvima. Oni su očekivali britanski napad na zonu Port Stenli i tu su oko aerodroma i na okolnim položajima za odbranu od pomorskog desanta angažovali OMJ za ojačanje položaja pešadije. Međutim, Britanci su napad izvršili sa suprotne strane Malvinskih ostrva čime je argentinsko angažovanje OMJ kompromitovano, a za pregrupisavanje svojih OMJ u toku britanske ofanzive, Argentinci su zakasnili. Tako je još jednom u ratnoj praksi manevar OMJ odneo prevagu nad statičnim dejstvima.

Z a k l j u č a k

1. Iskustva iz savremenih lokalnih ratova upućuju nas na potrebu preispitivanja nekih u našoj široj armijskoj javnosti shvatanja o brdsko-planinskom zemljištu na našem ratištu kao »prirodnoj barijeri« za upotrebu i dejstvo oklopnih i mehanizovanih jedinica. Često se gubi iz vida da su na tom istom zemljištu u toku narodnooslobodilačkog rata i na neprijateljevoj i na našoj strani dejstvovala brojne, pa čak i krupne oklopno-mehanizovane jedinice. Karakteristična su dejstva Tenkovskog bataljona Glavnog štaba NOV i PO Hrvatske na području Like i Korduna, Tenkovskog bataljona Petog korpusa na operativnom području Bosanske krajine, Tenkovskog odreda Glavnog štaba NOV i PO Slovenije, Tenkovske čete Vrhovnog štaba NOV i POJ za vreme četvrte neprijateljske ofanzive, Tenkovskog voda Čačanskog partizanskog odreda i drugih oklopnih jedinica NOV i POJ. U završnim operacijama za oslobođenje naše zemlje, u ličko-primor-

skoj i tršćanskoj operaciji, pa i pre toga na području Dalmacije i Hercegovine, Prva tenkovska brigada dejstvovala je veoma uspešno na brdsko-planinskom zemljištu. Imajući u vidu da su posle drugog svetskog rata na tom istom zemljištu izgrađeni moderni putevi i da su savremene OMJ znatno bolje opremljene, realno je uvažavati činjenicu o njihovim većim borbenim mogućnostima na brdsko-planinskom zemljištu, a ne obratno, što se ne retko susreće u našoj nastavnoj praksi i vojnoj teoriji.

2. U koncepciji opštenarodne odbrane i strategije oružane borbe s pravom se posvećuje velika pažnja odbrani gradova. Borbe za gradove i u gradovima i za vreme NOR-a imale su veliki značaj. U ONOR-u bi one još više došle do izražaja zbog velike koncentracije stanovništva i industrije u gradovima. Međutim, pri tome se ne uvažavaju u dovoljnoj meri neke objektivne činjenice koje proizlaze iz tehničkih mogućnosti savremenih oklopnih borbenih vozila, upotrebe »Aerosola« i drugih savremenih borbenih sredstava, pri čemu se bitno menjaju uslovi borbe unutar naseljenih mesta, kako onih u zahvatu fronta tako i onih na privremeno zaposednutoj teritoriji. Na to nas, pored ostalog, upućuju i iskustva iz lokalnih ratova osamdesetih godina. Međutim, to ne znači da su OMJ sada sposobne da samostalno zauzimaju naseljena mesta u napadnim dejstvima u frontalnom obliku oružane borbe, bez učešća drugih rodova KoV, posebno pešadije, i ratnog vazduhoplovstva. To, uostalom, reljefno potvrđuje i primer Koramšara u iračko-iranskom ratu. Ali, da su mogućnosti OMJ u borbama za gradove i u gradovima znatno veće sada nego ranije u svim oblicima oružane borbe, a naročito na PZT, to je evidentno iz kvalitativnog rasta OMJ i savremene ratne prakse.

3. Na planu upotrebe snaga Kopnene vojske za protivelektronsku borbu, među kojima su i OMJ, naša strategija oružane borbe dala je osnovne stavove. Međutim, u našoj operatici i taktici ti stavovi nisu dovoljno razrađeni i konkretizovani. Otuda i vidan nedostatak teorijske analize aktuelnih problema u toj oblasti kao i sintetizovanih saznanja zbog čega je i praksa značajno osiromašena. Potreba detaljnijeg razmatranja upotrebe OMJ u protivelektronskim borbenim dejstvima proizlazi i iz iskustava savremene ratne prakse.

Polazeći od ovakvog opšteg zaključka nameće se potreba stranog istraživanja, pre svega, primenjenog kroz koje bi se opitovali upotreba OMJ u protivelektronskim borbenim dejstvima imajući kao ciljeve dejstva (objekte napada) tipizirane objekte kao što su komandna mesta i centri veze (divizije, korpusa, armije), stanice za vođenje raketa i radarske stanice u sastavu ARJ PVO, aerodromi i helidromi, kao i drugi objekti.

4. Iračko-iranski rat je u velikoj meri potvrdio iskustva iz upotrebe i dejstva OMJ iz prvog i drugog svetskog rata. I u iračko-iranском ratu, kao i mnogo puta ranije, pokazalo se da se bez dovoljno krupnih grupacija OMJ, podržavanih ratnim vazduhoplovstvom i artiljerijsko-raketnim jedinicama, ne može izvršiti proboj snažne odbrane na frontu i ostvariti operativni manevar obuhvata i rasecanja protivničkih snaga, kao i narušavanje njihove konzistentnosti. Upotreba OMJ i na iračkoj i na iranskoj strani dala je ograničene rezultate, uglavnom taktičkih razmera. Obe zaraćene strane veštije i efikasnije upotrebljavaju OMJ u odbrambenim nego u napadnim dejstvima.

5. Iskustva iz upotrebe OMJ prilikom izraelske agresije na Liban i u argentinsko-britanskom sukobu, pokazuju primat manevra nad statičkim dejstvima OMJ kako u napadnim tako i u odbrambenim dejstvima. To nije novo saznanje ali je kao potvrda iskustva iz upotrebe i dejstva OMJ u drugom svetskom ratu veoma značajno za vojnu nauku u celini.